

6.10.2021

STM051:00/2020
VN/21655/2020

Tiivistelmä Palkon suosituksesta Huumeriippuvuuksien hoidon ja kuntoutuksen psykososiaaliset menetelmät

Suositus on hyväksytty Palkon kokouksessa 6.10.2021.

Suositus koskee huumeriippuvuuksien (ICD-10 diagnoosit F11-12, F14-16 ja F18-19) hoidon ja kuntoutuksen psykososiaalisia menetelmiä. Kohderyhmänä ovat myös ne 12-21 vuotiaat, joilla on joko huumeiden ongelmakäyttöä tai riippuvuutta.

Riippuvuudessa huumeiden käyttö voi muuttua pakonomaiseksi, elämää hallitsevaksi. Eri päihteiden samanaikainen tai vuorotteleva käyttö on yleistynyt ja riippuvuus voi kehittyä yhteen tai useampaan aineeseen. Riippuvuuden kehittymiseen vaikuttavat useat tekijät. Samanaikaisten muiden mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden esiintyminen on yleistä.

Huumeiden käyttöön liittyy vakavien infektioiden ja myrkytystilojen riski. Huumeriippuvuus lisää merkittävästi kuolleisuutta ja lyhentää elinikää. Huumeriippuvuus voi johtaa merkittävään psykososiaalisiin ongelmiin ja syrjäytymisen kierteeseen (mm. työttömyys, asunnottomuus, toimeentulovaikeudet), vakaviin haittoihin läheisille sekä laajoihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin.

Potilasryhmä on erityisen haavoittuvaisessa asemassa, mikä johtuu monesta eri tekijästä. Yhteiskunnallinen asenneilmapiiri, mahdolliset ennakkoluulot ja ymmärtämättömyys riippuvuuksista kaikkine monimuotoisine seurauksineen voivat vaikeuttaa hoitoon hakeutumista sekä hoito- ja kuntoutusprosessin järjestämistä sekä toteutumista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat riittämättömiä vastaamaan huumeiden ja monipäihdekäytön yleistymisen myötä lisääntyneeseen palvelujen tarpeeseen. Seuraukset näkyvät sosiaaliturvan, yhteiskunnan järjestyksen ja turvallisuuden sekä oikeusjärjestelmän ja vankeinhoidon kustannusten kasvuna.

Huumeriippuvuuksien hoidossa terveydenhuollon palveluvalikoimaan kuuluvat seuraavat menetelmät: Motivoiva haastattelu ja motivaatiota vahvistava hoitomalli (MI, MET) ja muut lyhytinterventiot, kognitiiviset ja käyttäytymisterapiat, pariterapia muun hoidon lisänä, palkiohoito muun hoidon lisänä, yhteisövahvistusohjelma (CRA), yhteisövahvistusohjelma ja siihen liitetty perheohjaus (CRAFT) ja 12 askeleen hoito-ohjelma

Nuorten huumeriippuvuudessa ja ongelmakäytössä palveluvalikoimaan kuuluvat seuraavat menetelmät: motivoiva haastattelu ja motivaatiota vahvistava hoitomalli (MI, MET) ja muut lyhytinterventiot, perheterapia, monimuotoiset systeemiset terapiat (esim. MDFT) nuorten käyttöhäiriöiden ja niiden liitännäisongelmien kuten päihteiden ongelmakäytön ja rikoskäyttämisen hoidossa ja nuorten yhteisövahvistusohjelmat (ACRA, ACC).

Samanaikaisten muiden psykiatristen häiriöiden hoidossa palveluvalikoimaan kuuluvat: dialektinen käyttäytymisterapia epävakaan persoonallisuushäiriön ja päihdehäiriön hoidossa sekä integroitu kognitiivis-behavioraalinen ryhmähoito kaksisuuntaisen mielialahäiriön ja päihdehäiriön hoidossa. Jos käytettävissä ei ole samanaikaisen päihde- ja mielen-terveyshäiriön hoitoon ja kuntoutukseen vaikuttavaksi osoitettua psykososiaalista menetelmää, käytetään riippuvuuden hoidon ja kuntoutuksen lisänä kyseiseen mielenterveydenhäiriöön vaikuttavaksi osoitettuja menetelmiä.

Palvelunjärjestäjän on huolehdittava, että palveluvalikoimaan kuuluvia menetelmiä käytetään niille potilasryhmille, joille kyseisestä menetelmästä on riittävä vaikuttavuusnäyttö.

Riippuvuussairauksien vaikuttava ja hyvä hoito ja kuntoutus edellyttävät lisäksi seuraavaa: riippuvuuden luonteen ymmärtäminen, luottamusta synnyttävä kohtaaminen, motivointi ja hoitoon sitoutumisen tukeminen, yksilön, perheen ja läheisten toimijuuden vahvistaminen,

yksilöllisyys ja realistinen, edistymisen huomioiva tavoitteen asettaminen , yhteistyö sosiaali- ja terveyspalvelujen välillä, samanaikaisten muiden mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden diagnostiikka ja hoito, samanaikaisten somaattisten sairauksien diagnostiikka ja hoito, omaisten ja läheisten tuen ja hoidon tarpeen huomioiminen sekä hoidon jatkuvuuden takaaminen.

Vaikuttavien menetelmien käytön vakiintuminen edellyttää, että palvelunjärjestäjillä on käytettävissään riittävä hoidon ja kuntoutuksen menetelmävalikoima, palveluntuottajilla on käytettävissään riittävä moniammatillinen ja riippuvuuksien hoitomenetelmien osaaminen ja että menetelmävalikoimaan kuuluvia menetelmiä käytetään näyttöön perustuen. Psykososiaaliset menetelmät ovat terveydenhuollon menetelmiä ja hoidon sisältö tulee kirjata potilasasiakirjoihin. Niitä voidaan soveltuvin osin käyttää myös sosiaalihuollon ammattilaisten työmenetelminä.

Huumeriippuvuuksien hoitamatta jättäminen johtaa sekä terveyshyödyn menetykseen että merkittäviin kokonaiskustannuksiin.

Huumeriippuvuuksien hoidossa ja kuntoutuksessa käytetyistä menetelmistä ja niiden vaikutuksista sekä kustannuksista on kerättävä systemaattista tietoa.

Tämä on tiivistelmä terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvosto Palkon hyväksymästä suosituksesta. Varsinaisen suosituksen ja sen taustamateriaalin löydät Palkon kotisivuilta [valmiiden suositusten sivulta](#).

Kotisivuilta löydät myös tiivistelmän [ruotsin-](#) ja [englanninkieliset](#) versiot.

Palko toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä ja sen tehtävänä on antaa suosituksia terveydenhuollon menetelmien kuulumisesta julkisesti rahoitettuun terveydenhuoltoon. Lisätietoja terveydenhuollon palveluvalikoimasta voit lukea [Palkon kotisivuilta](#).